

5. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Perusopetuslain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä 25. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa.

Ryhmäkohtaisissa suunnitelmissa tulee huomioida oppilaiden yksilölliset tarpeet niin, että ne tulisivat mahdollisuuksien mukaan osaksi koko ryhmän toimintaa. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Lasten tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää opettajien ja esiopetuksen muun henkilöstön sekä **erityisopettajan, neuropsykiatrisen valmentajan ja kommunikaatio-ohjaajan yhteistyö.**

Terveydenhoitajat siirtävät oppimisen ja esiopetuksen järjestämisen kannalta oleellisen tiedon 6-vuotiaiden Lene-arvioista esikoulunopettajille. Mikäli lapsella on tukitoimia jo **varhaiskasvatuksessa**, järjestetään tiedonsiirtopalaveri lasta aiemmin hoitaneen henkilöstön ja tulevan opettajan välillä esiopetusvuotta edeltävänä keväänä.

Tuen tarvetta arvioidaan heti esiopetusvuoden alkaessa Esikoulutehtävistön ja ryhmässä tapahtuvan havainnoinnin avulla. Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua.

Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu edellytä siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Mikäli lapsi esiopetuksen lisäksi käyttää muita varhaiskasvatuspalveluita tai aamu- ja iltapäivähoitoa, yhteistyö henkilöstöjen kesken on tärkeää. **Esiopetuksesta kouluun siirretään opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot ja muun tiedon luovuttamiseen pyydetään huoltajalta yksilöity lupa.** Huoltajan kanssa sovitut tiedonsiirtokäytännöt on hyvä kirjata oppimissuunnitelmaan tai HOJKSiin.

5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa

Opetus ja kasvatustarpeet järjestetään yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea.

Esikoululaisten vanhempainilloissa kerrotaan huoltajille kolme **tasoisesta** tuesta, sen eri muodoista ja keskeisistä periaatteista sekä oppilashuollosta ja Lapset puheeksi -toimintamallista. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kolmetasoisesta tuen vastaanottamisesta eikä vanhempien suostumusta tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun.

Henkilökohtaiset oppimissuunnitelmat laaditaan havaintojen, aikaisempien suunnitelmien Esikoulutehtävistöjen pohjalta **viikkoon 43 mennessä**. Vanhempaintapaamisessa käydään läpi lapsen tekemä tehtävistö, oppimissuunnitelma ja keskustellaan lapseen liittyvistä asioista. Lapsen näkökulma tulee esille lapsen tekemässä Lapsen omassa esiopetuksen suunnitelmassa. Mikäli lapsi tarvitsee yksilökohtaista **opiskelu**huollon tukea **tai perheen tukemiseksi tarvitaan monialaista tukea**, voidaan huoltajan suostumuksella järjestää asiantuntijaryhmän kokous, jossa noudatetaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain määräyksiä.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, mikäli lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa sekä kannustaa huoltajaa tukemaan lastaan tavoitteiden saavuttamiseksi.

5.3 Yleinen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kasvuille, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Kaikkien lasten oppimista voidaan tehokkaasti tukea erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, oppimisympäristön järjestelyillä, pienryhmätoiminnalla, lasten osallistamisella sekä opettajien ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Lapsen tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa soveltuvia materiaaleja ja välineitä, kuten kuvia, opetukseen soveltuvia opetusohjelmia, eriyttämistä ja ohjauksellista tukea.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Esiopetuksen opettajalla on pedagoginen vastuu yleisen tuen antamisesta ja suunnittelemisesta **ja tuen antamista toteuttaa koko tiimi**. Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen eikä sen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä. Yleisen tuen tukitoimia kirjataan jokaiselle lapselle tehtävään esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.

5.4 Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle laaditun tehostetun tuen oppimissuunnitelman mukaisesti. Tehostettu tuki on yleistä tukea vahvempaa ja pitkäjänteisempää ja sen tukimuotoina voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Opettaja on päävastuussa tuen toteuttamisesta. Henkilöstön vastualueet ja työnjako sovitaan yhdessä ja kirjataan tehostetun tuen oppimissuunnitelmaan. Opettaja antaa palautetta lapselle ja huoltajalle lapsen edistymisestä sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä asiasta. Opettaja seuraa lapsen oppimista ja hyvinvointia säännöllisesti yhteistyössä muun henkilöstön ja huoltajan kanssa tehostetun tuen aikana. Tehostetun tuen oppimissuunnitelmaan kirjataan, miten huoltaja osallistuu tehostetun tuen toteuttamiseen. Tuen suunnitelmia arvioidaan ja päivitetään noin puolen vuoden välein Wilmassa olevaan oppimissuunnitelma lomakkeeseen.

Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

Pedagoginen arvio

Esiopetuksen opettaja tai opettajat laativat yhdessä Wilmassa olevaan lomakepohjaan pedagogisen arvion, johon tehostetun tuen aloittaminen perustuu. Arvion tekemisessä voi olla mukana erityisopettaja ja opiskeluhuollon henkilöstöä. Tuen suunnittelun ja toteuttamisen kannalta yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää. Pedagogisen arvion laatimisessa hyödynnetään lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa ja opetuksen toteuttamista tukevia asiakirjoja huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti **opiskelu**huollon ammattihenkilöiden kanssa. Moniammatillisuus tässä yhteydessä toteutuu, kun joku **opiskelu**huollon toimijoista, joko koulukuraattori, **koulut**erveystenhoitaja, koululääkäri tai **koulupsykologi** on läsnä **tai häntä on konsultoitu**. Käsittelyä koskevat tiedot sekä päätös tehostetun tuen aloittamisesta ja lopettamisesta kirjataan pedagogiseen arvioon. Huoltajat kutsutaan aina mukaan asian käsittelyyn, mutta heidän suostumustaan ei tarvita, eikä heidän osallistumisensa ei ole pakollista.

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan Wilmassa olevaan tehostetun tuen oppimissuunnitelmaan. Suunnitelmaan kirjataan lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteet, tarvittavat opetusjärjestelyt sekä lapsen tarvitsema tuki ja ohjaus. Tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänelle asetetut tavoitteet. Oppimissuunnitelmaan ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogiseen arvioon. **Esiopetuksen opettaja ja erityisopettaja** laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuu tarvittaessa myös muita asiantuntijoita tai heitä konsultoidaan. **Oppimissuunnitelma arvioidaan ja päivitetään vähintään puolen vuoden välein ja siihen osallistuvat sitä tehneet henkilöt mahdollisuuksien mukaan**. Mikäli tarkistuksessa huomataan muutostarpeita, **päivitetään** oppimissuunnitelma. Vastuu arvioinnista on lapsen omalla opettajalla.

5.5 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Myös erityistä tukea saavan lapsen on saatava kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Näin vahvistetaan hänen itsetuntoaan ja oppimismotivaatiotaan.

Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus ja lapsen saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista.

Erityisopettaja antaa esiopetusryhmiin konsultoivaa tukea sekä vanhemmille ohjauksellista tukea ja mahdollisuuksien mukaan antaa osa-aikaista erityisopetusta. **Erityisopettaja** osallistuu myös lapsen **tuen suunnitteluun**, pedagogisten asiakirjojen laatimiseen ja moniammatilliseen yhteistyöhön.

Lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen, **toiminnanohjaukseen, käyttäytymiseen**, työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi, yksilökohtainen opiskeluhoito, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä (aloittaminen, jatkaminen ja lopettaminen) laaditaan lapsesta pedagoginen selvitys, joka tehdään Wilmassa olevaan lomakkeeseen. Kirjaamisen tekee **erityisopettaja** yhteistyössä **opettajan** kanssa.

Pedagoginen selvitys koostuu kolmesta osasta:

1. Lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta saatu kirjallinen selvitys lapsen oppimisen etenemisestä.
2. Oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehty kirjallinen selvitys lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta.
3. Rehtori / **päiväkodin** johtaja täyttää / allekirjoittaa Erityisen tuen päätöksen valmistelu -lomakkeen. Lomake toimitetaan opetusvirastolle **pedagogisen tuen** koordinaattorille. **Opetus- ja kasvatustoiminta** tekee päätöksen erityisestä tuesta.

Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Huoltajia ja lasta kuullaan pedagogisen selvityksen teon yhteydessä ja huoltajan näkemys asiasta kirjataan Erityisen tuen päätöksen

valmistelu -lomakkeeseen. Huoltajat kutsutaan aina mukaan erityiseen tukeen liittyviin palavereihin ja he voivat lukea pedagogisen selvityksen Wilmasta.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Lääketieteelliset ja psykologin lausunnot toimitetaan opetusvirastolle Erityisen tuen päätöksen valmistelu -lomakkeen liitteinä.

Erityisen tuen päätös

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen. **Opetus- ja kasvatusjohtaja** tekee hallintolain mukaisen kirjallisen päätöksen erityisen tuen antamisesta. Päätös on aina perusteltava. Päätöksen perustelut sisältyvät yleensä pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin. Päätökseen on liitettävä valitusosoite, koska huoltajat voivat hakea **päätökseen** muutosta valittamalla.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Pidennettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Jos lapsella on ollut varhaiskasvatuksessa päätös erityisestä tuesta, tehdään pedagoginen selvitys Wilmaan ja täytetään erityisen tuen valmistelu- kaavake jo esiopetusta edeltävänä keväänä, jotta tuen jatkumo toteutuu. Varhaiskasvatuksessa tehostettua tukea saaneille lapsille tehdään pedagoginen arvio Esikoulutehtävistöjen ja havainnointien pohjalta esiopetuksen alkuvaiheessa.

Erityisen tuen päätöksen tarkistaminen

Perusopetuslain mukaan erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Erityisen tuen päätös tarkistetaan aina esiopetusvuoden päättyessä, jos lapsen opetuksen järjestämisen paikka muuttuu. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Päätös tehdään samoin menettelyin kuin päätös erityisen tuen aloittamisesta. Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi lapselle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS), joka tehdään Wilmassa olevalle kaavakkeelle. Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. HOJKS on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta ja siinä ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa sekä lapsen **aikaisempia suunnitelmia ja asiakirjoja** huoltajan luvalla. Opettaja ja erityisopettaja laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaiseksi. HOJKSin toteutumista arvioidaan esiopetusvuoden keväällä ja arviointi kirjataan HOJKS-lomakkeeseen. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ole ilmeisesti mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista, jolloin tehdään myös päätös erityisestä tuesta. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä. Lapsi ohjautuu tutkimuksiin huoltajien, neuvolan tai henkilökunnan toimesta. Suositus pidennetystä oppivelvollisuudesta tulee erikoissairaanhoidon piiristä. Erityisopettaja, vammaispalvelun avohuollon työntekijä ja pedagogisen tuen koordinaattori antavat tietoa lapsen huoltajille pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto, järjestämispaikka ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edun ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.

- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin⁴³ eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta.

Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös. Päätöksen tekemistä varten toimitetaan pedagogisen tuen koordinaattorille lääkärin- tai psykologin lausunto perusopetuksen myöhennettyä aloittamista varten sekä Opetuksen poikkeava aloittaminen-lomake. Päätöksen tekee opetus- ja kasvatustoimittaja.

Koulunaloittamisvaiheessa mietitään moniammatillisesti lapselle sopivin koulupaikka. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta.

5.6 Perusopetuslaissa säädetty tukimuodot

Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. **Erityisopettaja on mukana tuen suunnittelussa ja arvioinnissa sekä erityisen tuen kirjaamisessa.** Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla ja se toteutuu joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä, yksilöopetuksena **tai konsultoivana tukena ryhmässä.** Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä.

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi puhevamman, kuulovamman tai **kehityksellisen kielihäiriön** vuoksi. Opetuksessa voidaan tukea lasta käyttämällä puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja. Varhaiskasvatuksessa **kommunikaatio-ohjaaja** ohjaa henkilöstöä puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiomenetelmien käyttöön sekä **suunnittelee ja valmistaa** kuva- ja viittomamateriaalia.

Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai opetusryhmälle ja se edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa esiopetuksen muun henkilöstön kanssa.

Erityisten apuvälineiden tarve voi liittyä esimerkiksi näkemiseen, kuulemiseen, oppimiseen, tarkkaavaisuuteen tai fyysisiin tarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi tietoteknisiä sovelluksia,

äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Lapsen kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat lasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa hyödyntäen myös oppimis- ja ohjauskeskusten lapsille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti, niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan yhteistyössä lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön kanssa hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arviossa. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle lapselle tehdään lapsen tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Tämän päätöksen tekee päiväkodin esiopetuksessa varhaiskasvatuksen johtaja ja koulun esiopetuksessa **opetus- ja kasvat**usjohtaja. Erityistä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä.